

Ochrana práv utečencov v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva

Protection of the rights of refugees in the case-law of the European Court of Human Rights

Katarína Blšáková

Kľúčové slová:

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Protokol, Európsky súd pre ľudské práva, Rada Európy, azyl, utečenci, zákaz mučenia, neludského a ponižujúceho zaobchádzania a trestania, extradícia, vydanie, vyhostenie.

Key words:

European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Protocol, European Court of Human Rights, Council of Europe, asylum, refugees, prohibition of torture, inhuman and degrading treatment and punishment, extradition, expulsion.

Úvod

Rada Európy (ďalej len „RE“) je medzinárodnou organizáciou, ktorá si ako cieľ stanovila presadzovať princípy demokracie, právneho štátu a ochrany ľudských práv. Na jej pôde sa prijalo veľa zmluvných dokumentov, najvýznamnejším z nich je Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol podpísaný zakladajúcimi členmi RE 4. novembra 1950 v Ríme a platnosť nadobudol 3. septembra 1953 (ďalej len „Európsky dohovor“ alebo „ED“). ED bol doplnený a zmenený viacerými Protokolmi¹. Osobitosťou ED je, že sa neobmedzuje len na katalóg ľudských práv a základných slobôd, ale ustanovuje aj kontrolný mechanizmus na presadenie ich dodržiavania prostredníctvom podávania sťažností na Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), ktorý nahradil Európsku komisiu a Európsky súd pre ľudské práva. ESLP chráni základné občianske a politické práva a slobody, ktoré sú definované v oddieloch I ED doplnenom Protokolmi č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13, ktoré obsahujú ustanovenia definujúce ďalšie práva a slobody. Zostávajúce Protokoly obsahujú ustanovenia procesného charakteru².

Podľa čl.1 ED členské štáty priznávajú práva a slobody každému, kto podlieha ich jurisdikcii. Z uvedeného vyplýva, že sťažovateľ pred ESLP nemusí byť len štátny občan alebo osoba s trvalým pobytom v členskom štáte, ale aj cudzinec. V určitých špecifických prípadoch môže pojem jurisdikcia presahovať hranice územia členského štátu. Zmluvný štát ED je podľa článku 1 ED zodpovedný za všetky úkony a zanedbania svojich orgánov bez ohľadu na to, či je predmetný úkon alebo zanedbanie dôsledkom vnútroštátneho práva alebo potreby dodržiavať medzinárodné právne povinnosti. ED obsahuje niekoľko ustanovení, v ktorých sa výslovne spomínajú cudzinci, alebo obmedzenie niektorých práv na štátnych príslušníkov alebo osôb s trvalým pobytom. (napríklad články 2, 3 a 4 protokolu č. 4 k EDLP a článok 1 protokolu č. 7³).

Právo na azyl

Na prvý pohľad sa môže zdať, že ED nezahŕňa právo na azyl, ale prostredníctvom rôznych interpretácií článku 3 ED poskytnutých ESLP sa ED stáva jedným z najdôležitejších právneho nástroj na ochranu žiadateľov o azyl v celej Európe⁴. Judikatúra ukazuje, že žiadatelia o status utečenca z členských štátov RE sa v minulosti v mnohých prípadoch obracali na Európsku komisiu pre ľudské práva a Európsky súd pre ľudské práva so sťaž-

¹ 14 platnými, 15. a 16. protokol ešte nenadobudli platnosť

² The Case Law of the European Regional Courts: the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights Refugees, asylum - seekers, and stateless persons, June 2015, 1st edition

³ Čl 1 Protokolu č.7 k ED Cudzinec, ktorý má povolený pobyt na území niektorého štátu, možno vyhostiť iba na základe výkonného rozhodnutia prijatého v súlade so zákonom a cudzinec musí mať možnosť: a) uplatnenia námietky proti svojmu vyhosteniu; b) preskúmania svojho prípadu; c) dať sa zastupovať za týmto účelom pred príslušným úradom alebo pred osobou alebo osobami týmto úradom určenými.

⁴ The protection of refugees and their right to seek asylum in the European Union, INSTITUT EUROPÉEN DE L'UNIVERSITÉ DE GENÈVE COLLECTION EURYOPA, VOL. 70-2011, str. 54

nostami na porušenie niektorých článkov ED. Išlo najmä o porušenie článku 2 (právo na život), článku 3 (zákaz mučenia, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania a trestania), článku 5 ods. 2 (právo na osobnú slobodu a bezpečnosť), článku 6 (právo na spravodlivé súdne konanie) ale aj článkov 8 a 13.

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

Judikatúra ESĽP týkajúca sa článku 3 ED bola prvýkrát zavedená v roku 1989 v prípade *Soering v. Spojené kráľovstvo*⁵ o vydanie zločincina Veľkou Britániou do USA. Soering bol nemecký občan obvinený za ťažký zločin vraždy rodičov svojej priateľky v USA. Podľa ESĽP, ak by britská vláda vydala Jensa Soeringa do Spojených Štátov, aby čelil trestu smrti, zakladalo by to porušenie Soeringovho práva na ľudské zaobchádzanie podľa článku 3 ED. ESĽP argumentoval, že tento zákaz obsahuje v sebe záväzok nevydať osobu do situácie, kde by trpela, alebo mohla utrpieť takéto zaobchádzanie alebo trest od iného štátu.

O dva roky neskôr ESĽP rozhodoval v dvoch samostatných rozhodnutiach *Cruz Varas a ďalší v. Švédsko a Vilvarajah a ďalší v. Spojené kráľovstvo*, kde konštatoval, že zásady formulované v prípade Soering sa aplikujú aj na prípady vyhodenia. Ako uviedol ESĽP v prípade *Hirsi Jamaa a iní v. Taliansko* vyhodenia, vydanie alebo akýkoľvek iný dôvod na odsun cudzinca môže viesť k problému v súlade s článkom 3 ED, a zodpovednosti štátu podľa ED, ak sa ukáže, že existujú závažné dôvody domnievať sa, že dotknutá osoba pri odsune bola vystavená reálnemu riziku zaobchádzaniu v rozpore s čl. 3 ED v prijímajúcej krajine

Článok 2 ED zaručuje právo na život, čl. 3 ED zakazuje neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie: Pán Bader⁶, občan Sýrie žijúci vo Švédsku, bol sýrskymi súdmi in absentia odsúdený na trest smrti. Podal viacero žiadostí o azyl, všetky boli zamietnuté. Následne mu bol doručený príkaz na vyhodenie, ale jeho vykonanie bolo zastavené príslušnými švédskymi orgánmi na základe predbežného opatrenia ESĽP podľa pravidla 39 (predbežné opatrenia) Pravidiel Súdu. Po preskúmaní sťažnosti sa Súd domnieval, že pokiaľ by švédske orgány vyhostili pána Badera do Sýrie, bol by vystavený vážnemu riziku, čo by bolo v rozpore s čl. 2 a 3 ED.

Podľa ESĽP má žiadateľ podať dôkaz preukazujúci, že existujú skutočné dôvody domnievať sa, že v prípade odsunu z členského štátu bude vystavený reálnemu riziku zaobchádzania zakázaného článkom 2 alebo 3 ED. Ak takýto dôkaz uvedie, je na vláde, aby rozptýlila všetky pochybnosti o tomto dôkaze. ESĽP uznáva, že žiadatelia o azyl sú často v špeciálnej situácii, ktorá si mnohokrát vyžaduje poskytnutie výhody pochybnosti pri hodnotení dôveryhodnosti ich vyhlásení a sprievodných dokladov, ktoré predložili. Keď však chýbajú informácie, alebo ak existuje silný dôvod na spochybnenie vierohodnosti podaní, jednotlivec musí poskytnúť uspokojivé vysvetlenie.

Článok 3 ED sa často využíval v prípadoch vyhodenia utečencov do krajiny ich pôvodu ako argument, aby sa zabránilo ich vyhodeniu. Článok 3 ED uvádza: *Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu*. Podľa Európskej Komisie pre ľudské práva „neľudské zaobchádzanie“ sa vzťahuje na zaobchádzanie, ktoré svojvoľne spôsobuje ťažké utrpenie buď psychické alebo fyzické, ktoré je za danej situácie neospravedliteľné. Slovo „mučenie“ sa často používa k označeniu neľudského zaobchádzania, cieľom ktorého je získať informácie alebo priznanie, prípadne trestať, a ktoré je všeobecne závažnou formou neľudského zaobchádzania. Zaobchádzanie alebo trestanie jednotlivca je možné pokladať za ponižujúce, ak ho tým hrubo ponižuje pred ostatnými, alebo ho núti konať proti svojej vôli alebo presvedčeniu⁷. Podľa článku 3 sa zodpovednosť štátu začína vtedy, keď bola osoba vyhodená a zistili sa závažné dôvody domnievať sa, že danej osobe hrozí reálne riziko mučenia, alebo neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu v krajine, do ktorej sa vracia.

Vo veci Saadi proti Taliansku bol žiadateľom tuniský štátny príslušník, ktorý bol v Tunisku v neprítomnosti odsúdený na 20 rokov odňatia slobody za členstvo v teroristickej organizácii. Žiadateľ bol odsúdený popri ostatných obvineniach za konšpiráciu aj v Taliansku na štyri roky a 6 mesiacov väzenia. Po prepustení z väzenia v Taliansku bolo pánovi Saadimu nariadené vyhodenie do Tuniska. Pán Saadi podal na ESĽP sťažnosť, odvolávajúcu sa, popri iných dôvodoch, na porušenie čl. 3 ED. Po preskúmaní sťažnosti sa ESĽP domnieval, že rozhodnutie vyhostiť pána Saadiho do Tuniska by porušilo čl. 3, ak by bolo vykonané. ESĽP vo svojom rozsudku uviedol, že nemôže podceňovať nebezpečenstvo terorizmu a poznamenal, že štáty čelia značným ťažkostiam pri ochrane svojich obyvateľov pred teroristickým násilím. Toto však nemôže spochybníť absolútnu povahu čl. 3. Okrem toho, spoľahlivé správy o dodržiavaní ľudských práv v Tunisku hlásili zlé zaobchádzanie s väzňami, najmä s tými,

⁵ CASE OF SOERING v. THE UNITED KINGDOM, (Application no. 14038/88), Judgment Strasbourg, 07.07.1989

⁶ Bader a ostatní v. Švédsko, sťažnosť č. 13284/04

⁷ Správa Komisie z roku 1969

ktorí boli odsúdení za trestné činy terorizmu. Toto riziko nepopierali ani diplomatické záruky poskytnuté v tomto prípade. Preto ESĽP usúdil, že má vážne dôvody domnievať sa, že existuje reálne riziko, že žiadateľ by bol v prípade deportácie do Tuniska vystavený zaobchádzaniu, ktoré je v rozpore s článkom 3 ED.

Komisia aj Súd posúdili relatívne málo prípadov dovoľávajúcich sa porušenia článku 5 ods. 1 písm. f), ktorý dovoľuje zbaviť slobody v spojitosti so záležitosťami prisťahovalectva, azylu a vydania. Požiadavka "zákonosti" v článku 5 ods. 1 písm. f) však znamená, že členské štáty nemôžu svojvoľne vykonávať svoju zvrchovanú moc ani v jednej z oblastí upravených týmto ustanovením *Bozano v. Francúzsko* (1986). V prípade *Amuur v. Francúzsko* (1996) ESĽP zistil porušenie tohto ustanovenia, keď skupina jednotlivcov žiadajúcich o azyl bola takmer tri týždne zadržovaná v medzinárodnej odletovej zóne francúzskeho letiska bez možnosti ohradenia sa proti svojmu zadržaniu⁸.

Čl. 5 ED zaručuje právo na slobodu a bezpečnosť; čl. 4 Protokolu č. 4 zakazuje hromadné vyhostenie cudzincov. V prípade *Čonka v. Belgicko* (sťažnosť č. 51564/99) Čonkovci a ich dve deti, slovenskí štátni príslušníci rómskeho pôvodu odišli zo Slovenska do Belgicka, kde požiadali o politický azyl z dôvodu, že na Slovensku ich niekoľkokrát násilne napadli skinhedí. Ich žiadosť bola zamietnutá a bolo im nariadené opustiť územie Belgicka. Podali žiadosť o zrušenie príkazu na vyhostenie. V septembri 1999 dostala rodina Čonkovcov a niekoľko desiatok ďalších slovenských rómskych rodín oznámenie, aby sa dostavili na policajnú stanicu kvôli doplneniu dokumentov týkajúcich sa ich žiadosti o azyl. Po príchode na policajnú stanicu boli zadržaní a presunutí do uzavretého tranzitného strediska. Neskôr boli vyhostení spolu s ďalšími asi 70 rómskymi rodinami v podobnej situácii. Sťažnosť bola podaná na ESĽP deň pred vyhostením. ESĽP vo svojom rozsudku uviedol, že došlo k porušeniu čl. 5.1, keďže vedomé rozhodnutie orgánov verejnej moci uviesť do omylu osoby, vrátane tých, ktorých postavenie je nezákonné, aby bolo jednoduchšie zbaviť ich slobody, nie je zlučiteľné s týmto článkom. S ohľadom na veľký počet osôb rovnakého pôvodu, ktoré mali rovnaký osud ako sťažovatelia sa ESĽP domnieval, že v žiadnom štádiu procesu, od doručenia predvolania na policajnú stanicu až po vyhostenie, neboli poskytnuté dostatočné záruky, že by sa osobné okolnosti dotknutých osôb brali do úvahy. Z toho vyplýva, že bol porušený aj čl. 4 Protokolu č. 4.

V článku 13 ED sa od štátov vyžaduje, aby pri sťažnostiach podľa dohovoru zabezpečili opravný prostriedok pred vnútroštátnym orgánom. Zásada subsidiarity kladie primárnu zodpovednosť za zabezpečenie dodržiavania povinností podľa EDĽP na štáty, pričom ponecháva možnosť obrátiť sa na ESĽP ako na poslednú inštanciu. Čl. 13 zaručuje právo na účinnú ochranu pred národným orgánom. V prípade *Jabari v. Turecko*, pani Jabari, iránska občianka žijúca v Turecku, utiekla zo svojej krajiny zo strachu, že bude odsúdená na trest smrti ukameňovaním alebo zbičovaním za trestný čin cudzoložstva. Po tom, čo nelegálne vstúpila do Turecka sa pokúsila s použitím falošného pasu odletieť cez Francúzsko do Kanady. Keď sťažovateľka prišla na letisko v Paríži, zadržala ju polícia a bola vyhostená späť do Turecka. Turecké orgány zamietli jej žiadosť o azyl z dôvodu, že bola podaná oneskorene. Vysoký komisár pre utečencov jej poskytol štatút utečenca. Turecký súd zamietol žiadosť pani Jabari proti vyhosteniu do Iránu z dôvodu, že nebolo potrebné zrušiť toto opatrenie, nakoľko nebolo zjavne protizákonné a jeho vykonanie by žiadateľovi nespôsobil nenapraviteľnú škodu. Po preskúmaní sťažnosti ESĽP po prvé poznamenal, že turecké orgány vážne neposúdili riziko, že p. Jabari by bola vystavená zaobchádzaniu v rozpore s čl. 3 ED, ak by bola vyhostená do Iránu a po druhé, keďže žiadosť p. Jabari o azyl bola oneskorená, nedošlo k dôslednému preskúmaniu faktov, na ktorých boli založené jej obavy o návrate do Iránu a následnom zaobchádzaní v rozpore s čl. 3. ED. ESĽP dospel k záveru, že iniciované súdne preskúmovacie konanie nespĺňalo požiadavky článku 13 ED, ktorý bol teda porušený.

Veľká komora ESĽP vydala 23. augusta 2016 rozhodnutie proti Švédsku za pokus o deportáciu troch irackých občanov v rozpore s článkom 3 ED. Tento rozsudok zvrátil predchádzajúce rozhodnutie ESĽP. (Prípady *J.K. a ďalší v. Švédsko*, App č. 59166). Žiadateľom, iránskej rodine, bol odmietnutý azyl vo Švédsku v novembri 2011 na základe toho, že nepreukázali, že potrebujú ochranu. Rodina tvrdila, že boli prenasledovaní al-Kájdou a že iracké policajné sily ich nemohli ochrániť. Žiadatelia tvrdili, že ich podnikanie a dom boli zničené v roku 2006, ich dcéra bola zabitá v roku 2008, a oni boli nútení opustiť svoj domov a odísť do Bagdadu v rokoch 2008-2011. Švédske orgány zistili, že rodina bola prenasledovaná, ale nebola potrebná okamžitá ochrana, nakoľko rodina nebola v ohrození po roku 2008. V predchádzajúcom rozhodnutí ESĽP súhlasil so hodnotením situácie švédskymi orgánmi a dospel k záveru, že nie je dostatočne preukázané, že návrat do Iraku by znamenal skutočné riziko, že budú vystavení zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3 ED. Pri preskúmaní rozhodnutia ESĽP Veľkou komorou, táto zistila, že skutočnosť, že v minulosti došlo k zlému zaobchádzaniu silne indikuje aj do budúcnosti reálne nebezpečenstvo zaobchádzania v rozpore s článkom 3 ED, ak sa vezme do úvahy aj informácie zo spoľahlivých a

⁸ Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach, Informačné a dokumentačné strediskom Rada Európy, Academia Istropolitana Bratislava Council of Europe, 1999

objektívnych zdrojov o celkovej situácii v krajine v čase návratu. Za týchto okolností bude na vláde, aby rozptýlila akékoľvek pochybnosti o tomto riziku. Veľká komora pri rozhodovaní prihliadla na dnešné nebezpečenstvo a zistila, s odvolaním sa na americké ministerstvo zahraničných vecí, že situácia sa zhoršila od roku 2011. Nakoľko otec obchodoval so Spojenými štátmi by im iracká vláda nemohla poskytnúť dostatočnú ochranu, naopak existovalo reálne nebezpečenstvo zlého zaobchádzania v prípade ich návratu do Iraku a ich vyhostenie by znamenalo porušenie čl. 3 ED.

Článok 36 EDLP oprávňuje členský štát zasiahnuť do sťažnosti, ktorú podal na ESĽP jeden z jeho štátnych príslušníkov proti inému členskému štátu. Zistilo sa, že toto ustanovenie, ktoré bolo do ED vložené s cieľom umožniť štátu, aby svojim štátnym príslušníkom poskytol diplomatickú ochranu – sa neuplatňuje v prípadoch, v ktorých sa sťažnosť žiadateľov týka obavy z návratu do členského štátu, ktorého sú občanmi, čo by ich údajne vystavilo zaobchádzaniu v rozpore s článkami 2 a 3 ED.

Rozsiahla judikatúra v predmetnej oblasti viedla orgány Rady Európy k doplneniu chýbajúcich ustanovení ED ďalšími nezáväznými dokumentmi. Výbor ministrov RE vo svojom Odporúčaní č.13 (1998) členským štátom RE odporúča poskytnúť žiadateľom, ktorým nebolo priznané postavenie utečenca právo na účinný opravný prostriedok proti rozhodnutiam o vyhostení v zmysle čl. 3 ED. Ochrany práva utečencov sa ďalej týkajú Odporúčania Výboru ministrov č. 12 (1999) o návrate zamietnutých žiadateľov o azyl, zlúčení rodiny a osobách bez štátneho občianstva, č. 9 (2000) o dočasnej ochrane (útočisku) a č. 4 (2002) o právnom postavení osôb prijatých pre účely zlúčenia rodiny. Utečencov sa týkajú aj nezáväzne odporúčania Parlamentného zhromaždenia RE č.733 (1976) o situácii utečencov „de facto“, č. 1016 (1985) o životných a pracovných podmienkach utečencov a uchádzačov o azyl, č. 1120 (1990) o utečencoch z krajín východnej a strednej Európy, č. 1236 (1994) o práve na azyl, č. 1237 (1994) k situácii uchádzačov o azyl, ktorým bola sťažnosť zamietnutá a č. 1475 (2000) o prijímaní žiadateľov o azyl na letiskách.

Záver

Aj keď sa na prvý pohľad sa môže zdať, že ED v katalógu práv a slobôd nezahŕňa právo na azyl, prostredníctvom rôznych interpretácií niektorých článkov ED, najčastejšie článku 3 poskytnutých ESĽP sa ED stáva jedným z najdôležitejších právnych nástrojov na ochranu žiadateľov o azyl v celej Európe. V posledných rokoch ESĽP rozpracoval myšlienku, že vydanie jednotlivca do krajiny, v ktorej mu hrozí nedovolené zaobchádzanie, je porušením článku 3 ED. Zdôrazňujúc absolútnosť čl. 3 ED, stanovil princíp, podľa ktorého štát, ktorý chce vydať jednotlivca usvedčeného hoci aj z ťažkých zločinov⁹ alebo predstavujúceho hrozbu národnej bezpečnosti¹⁰, musí vypracovať nezávislé posúdenie okolností, ktorým bude vydaný jednotliviec čeliť pri návrate do krajiny. Ak by štát vydal jednotlivca aj napriek tomu, že okolnosti naznačujú pravdepodobnosť nedovoleného zaobchádzania, porušil by článok 3 ED.

Zhrnutie

Autorka sa v článku zaoberá problematikou ochrany utečencov v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. Ochrana utečencov je zabezpečená prostredníctvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, a to cez zákaz vyhostenia, vydania alebo iného odsunu osôb do domovskej krajiny, z dôvodu, že by takýto odsun znamenal porušenie niektorých práv zakotvených v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Summary

The author discusses the issue of refugee protection in the case law of the European Court of Human Rights. The protection of refugees is ensured through the case-law of the European Court of Human Rights, through the ban on the expulsion, extradition or other removal of persons to their home country, on the grounds that such removal would constitute an infringement of certain rights enshrined in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom.

⁹ Ahmed v. Rakúsko, 1996

¹⁰ Chahal v. Spojené kráľovstvo, 1996

Použitá literatúra:

1. Andrea Butašová - Daniel Šváby Ochrana ľudských práv a základných slobôd v európskom priestore
2. The Case Law of the European Regional Courts: the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights Refugees, asylum - seekers, and stateless persons, June 2015, 1st edition, UNHCR
3. The protection of refugees and their right to seek asylum in the European Union, INSTITUT EUROPÉEN DE L'UNIVERSITÉ DE GENÈVE COLLECTION EURYOPA, VOL. 70-2011
4. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 publikovaný v oznámení FMZV ČSFR 209/1992 Zb., v znení neskorších protokolov
5. Jankuv J., Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv, Wolters Kluwer (Iura Edition), 2006
6. Strážnická V., Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv, Eurokódex, 2013
7. Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach, Informačné a dokumentačné stredisko Rada Európy, Academia Istropolitana Bratislava Council of Europe, 1999
8. Asylum and the European Convention on Human Rights, Nuala Mole and Catherine Meredith, Council of Europe Publishing, ISBN 978-92-871-6819-1, Council of Europe, 2010
9. Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration, European Union Agency for Fundamental Rights, Council of Europe, 2014
10. Judikatúra ESĽP: Soering v. Spojené kráľovstvo; Cruz Varas a ďalší v. Švédsko; Vilvarajah a ďalší v. Spojené kráľovstvo; Hirsi Jamaa a iní v. Taliansko; Bader a ostatní v. Švédsko; Sady v. Taliansko; Bozano v. Francúzsko; Amuur v. Francúzsko; Conka v. Belgicko; Jabari v. Turecko; J.K. a ďalší v. Švédsko.